

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

بررسی ویژگی‌های شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی کلان‌شهر شیراز)

فاطمه ادیبی سعدی نژاد^۱، آرش قاسم پور^۲

۱- استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، ایران

۲- دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلامشهر، ایران

چکیده

شهر خلاق در قرن بیست و یکم به معنای شهروندان خلاق می‌باشد. در این شهر مسئولان شهری، خدمات همگانی و زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی را به جدیدترین، کاراترین، بهره‌ورترین و زیباترین روش ممکن ارائه می‌نماید. شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند، بلکه سازمان‌دهی و مدیریت آن به‌طور خلاقانه طرح‌ریزی می‌گردد. شهری که بتواند به شکلی خلاقانه استعداد همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر به کار گیرد موفق خواهد بود. در این پژوهش به بررسی ویژگی‌های شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه پایدار شهری شهر شیراز پرداخته شده است. پژوهش حاضر بر مبنای روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، در گروه پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. پس از استخراج شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهری، تعداد ۱۸۰ پرسشنامه بین جامعه آماری (ساکنین شهر شیراز) توزیع و با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد، پاسخ‌دهندگان وجود صنایع پیش‌رفته در شهر شیراز و فناوری‌های ارتباطی را ناکافی تلقی کرده‌اند. افراد با قومیت متفاوت در یک گروه راحت‌تر می‌توانند به هدف خود برسند و وجود گروه‌ها و افراد با قومیت، زبان‌ها و افکار مختلف در شهر شیراز امری پذیرفته‌شده و مطلوب است. شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان زیادی در شیراز می‌شناسند و شهر شیراز را مکان مناسبی برای شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان می‌دانند. دیدگاه افراد پاسخ‌دهنده در مورد شاخص‌های توسعه پایدار نیز نشان داد، اگر امکان استفاده از انرژی خورشیدی یا بنزین را داشته باشند، انرژی خورشید را ترجیح می‌دهند اما در سازمانی که در آن مشغول به کار هستند به استفاده از انرژی تجدید پذیر اهمیت داده نمی‌شود. میزان سروصدا و آلودگی هوا در شهر نگران‌کننده اما فضای بصری و ظاهر ساختمان‌ها و دیوارها و سیستم جمع‌آوری زباله را قابل قبول عنوان کرده‌اند. شیراز را شهری با درآمد بالا نمی‌دانند و فرصت‌های شغلی برابر برای افراد واجد شرایط وجود ندارد. خروجی مربوط به ضریب همبستگی پیرسون نیز نشان داد، توسعه پایدار با هر سه بعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر خلاق ارتباط مستقیم و قوی دارد که مقدار این ضریب به ترتیب برابر با ۰/۲۱، ۰/۲۹ و ۰/۲۴ در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌باشد.

کلمات کلیدی: شهر خلاق، توسعه پایدار، نرم‌افزار SPSS، شهر شیراز

۱- مقدمه

خلاقیت در شهرهای آینده جهان نه یک انتخاب بلکه یک اجبار خواهد بود. لذا کشورهای پیشرفته چندی است که علاوه بر پرداختن به مفاهیم این موضوع، زمینه‌های استقرار شهرهای خلاق را فراهم و به ابزارهای استقرار شهر خلاق از جمله دانشگاه پرداخته‌اند. ایده شهر خلاق بر این باور است که باید بر عنصر مکان، خارج از صنعت و به‌عنوان محیطی که کیفیت زندگی انسان را بالا می‌برد، تأکید کرد. فلسفه شهر خلاق آن است که در هر شهری ظرفیتی بیشتر از آنچه تصور می‌شود وجود دارد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

(سعیدی، ۱۳۸۹: ۵)، بنابراین در رویکردهای نوین به شهر، شهر خلاق به‌عنوان یک روش راهبردی در عرصه تفکر، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های شهری مطرح شده است. به‌گونه‌ای که داشتن شهر خلاق، نهایت آرزوی هر جامعه مدرن است (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۴). زمینه‌های شهر خلاق، مدیریت شهری و البته سازوکارهای استقرار شهر خلاق از مهم‌ترین محورهای مطالعاتی در زمینه شهرهای خلاق در جهان می‌باشد. وجود زیرساخت فرهنگی و اقتصادی، رهبری خلاقانه و نقش افراد خلاق و نوآور از جمله امکانات زیرساختی جهت رونق و توسعه پایدار شهری می‌باشد، چراکه شهر خلاق به‌عنوان یک مکان با شکوفایی قوی هنر و فرهنگ، خلاقیت و نوآوری با سناریوی چهارگانه سرمایه انسانی خلاق، کیفیت زندگی، زمینه‌های نوآوری و سرمایه اجتماعی در جهت به‌کارگیری شاخص‌های توسعه پایدار است. خلاقیت شهری را می‌توان مانند یک چتر مفهومی تصور کرد که ابعاد مختلف خلاقیت از خلاقیت اقتصادی و اجتماعی گرفته تا خلاقیت تکنولوژیک یا نوآوری را ترکیب می‌کند؛ بنابراین خلاقیت شهری به سایر مفاهیم خلاقیت شامل طبقه خلاق، صنایع خلاق، محیط خلاق و شهر خلاق اشاره دارد. اگرچه خلاقیت شهری بیشتر بر رابطه بین خلاقیت و فضای شهری تأکید دارد. از دیدگاه خلاقیت شهری سؤالات مهمی در مورد فضای شهری مطرح هستند: چرا برخی نقاط (شهری) برای فعالیت‌های جدید و خلاق جذاب‌تر هستند؟ و فاکتورهای مکانی ضروری برای جذب فعالیت‌های جدید و خلاق کدامند؟ (جیرارد بیکان و نیکامپ^۱، ۲۰۱۱: ۲۴). توسعه شهری نیز به‌عنوان مفهوم فضایی که تغییرات در کاربری زمین و سطوح تراکم، برای رفع نیازهای ساکنان شهر در زمینه مسکن، حمل‌ونقل، اوقات فراغت و غذا را در برمی‌گیرد، زمانی دارای توسعه پایدار خواهد بود که در طول زمان، از نظر زیست‌محیطی، قابل سکونت و زندگی، از نظر اقتصادی بادوام و از نظر اجتماعی همبسته و پایدار باشد و شهروندان بتوانند درآمدی عادلانه، مسکنی مناسب و زندگی سالم و راحتی داشته باشند (شکویی و موسی کاظمی محمدی، ۱۳۸۷: ۱۲۵)؛ بنابراین در این تحقیق با بررسی شاخص‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهری به میزان تأثیرگذاری شهر خلاق به توسعه پایدار شهری خواهیم رسید با توجه به شاخص‌های شهر خلاق به تحلیل تأثیر آن بر توسعه پایدار شهر شیراز پرداخته شده است. مطالعات مختلفی در زمینه شهر خلاق و توسعه پایدار شهری صورت گرفته است که در ادامه به تعدادی از مطالعات انجام شده در داخل و خارج از کشور اشاره شده است. ریچارد فلوریدا اولین کسی است که بحث شهرهای خلاق را مطرح نموده است. او اولین کتاب خود را تحت عنوان ظهور طبقه خلاق در سال ۲۰۰۲ میلادی منتشر و پس از آن در سال ۲۰۰۵ میلادی کتاب دیگری را برای تقویت موضوع خود منتشر نمود. در سال ۲۰۰۷ میلادی نیز آلن اسکات با استفاده از ادبیاتی که ریچارد فلوریدا مطرح کرده بود مباحثی را در ارتباط با شهرها و مناطق خلاق مطرح می‌کند. افراد خلاق موجب قدرتمند شدن شهر و رشد ناحیه‌ای می‌شوند و این افراد مکان‌هایی را برای زندگی ترجیح می‌دهند که دارای ویژگی‌هایی نظیر خلاقیت و نوآوری، متنوع و متسامح باشد (فلوریدا^۲؛ ۲۰۰۵: ۳۴). چارلز لندری یکی از معروف‌ترین پژوهشگرانی است که در باب شهرهای خلاق مطالعه کرده است. لندری دیدگاه رادیکالی جدیدی در باب شهرهای خلاق دارد. از نظر وی، شهرها نیاز به خلاقیت دارند نه به خاطر دستیابی به رقابت در صنایع باارزش افزوده جدید بلکه برای حل مسائل اجتماعی، به‌بیان دیگر لندری خواهان یک دیدگاه خلاق برای حل مسائل شهری در ابعاد و جنبه‌های مختلف است نه این‌که خلاقیت محدود به عرصه‌های هنر، صنایع خلاق و طراحی شود (کلته^۳، ۲۰۰۸: ۴) او به‌اتفاق فرانکو بیانچینی در سال ۱۹۹۵ میلادی، کتاب شهرهای خلاق را منتشر کردند که در آن مفهوم شهرهای خلاق به‌عنوان عکس‌العملی در مقابل مسائل شهری در مواجهه با بحران شهری بین‌المللی که در مرحله گذار به فرا صنعتی و اقتصاد جهانی رخ داده است، در نظر گرفته می‌شود. شیخ اعظمی و نجم (۱۳۹۸) در تحقیقی تحت عنوان مقدمه‌ای بر شهرهای خلاق و

1- Girard, Baycan and Nijkamp

2- Florida

3- Coletta

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

کیفیت زندگی شهری به بررسی و ارتباط شهرهای خلاق و کیفیت زندگی شهری پرداختند. تغییرات سریع فناوری و رقابت بین‌المللی، گسترش چالش‌های جدید شهری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی شهرها، زمینه‌های توجه به مسئله خلاقیت در برنامه‌ریزی شهری را افزایش داده است. خلاقیت در شهر باعث رهایی از بن‌بست‌های مدیریتی و کالبدی و پیاده‌سازی دو اصل مشارکت و کارآیی که از شاخص‌های اصلی در حوزه حکمرانی خوب شهری است، می‌باشد. این پژوهش از مقدمه‌ای برای تبیین ارتباط مناسب بین شاخص‌های شهر خلاق و کیفیت زندگی شهری است. سؤال اصلی این پژوهش چگونگی تأثیرگذاری شهرهای خلاق بر کیفیت زندگی شهری است و هدف تحقیق هم تعیین مدلی نظری در زمینه تأثیرگذاری معیارهای شهرهای خلاق بر کیفیت زندگی شهری است. در این پژوهش سعی شده از طریق روش تطبیقی، ابعاد و شاخص‌های شهر خلاق و کیفیت زندگی شهری بررسی و با یکدیگر تطبیق داده شوند. از جمله نتایج مهم این پژوهش تأثیرگذاری متقابل تمامی شاخص‌های شهرهای خلاق و کیفیت زندگی شهری بر یکدیگر و بر کل است که در مطالعات تجربی باید مدنظر قرار گیرد. نورایی و موذن اصفهانی (۱۳۹۶) به بررسی بومی‌سازی و اولویت‌بندی شاخص‌های شهر خلاق در مناطق پانزده گانه شهر اصفهان پرداختند. از آنجاکه امروزه مدیریت دانش به‌عنوان شاخصی جدید از نوآوری در شهرها مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. باید توجه شود که در روند جهانی‌شدن، خلاقیت یکی از مهم‌ترین عوامل رشد و موفقیت شهرهای در حال رقابت به شمار می‌رود. اصفهان شهری پویا، زنده و مردم محور است و دارای تنوع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین شهریست تاریخی که توانسته است در حوزه صنایع‌دستی به شبکه شهرهای خلاق بپیوندد. نکته حائز اهمیت در این است که اصفهان قابلیت ارتقاء خلاقیت در دیگر ابعاد مطرح‌شده شهر خلاق را نیز دارد ولی همچنان با شهر خلاق ایده‌آل فاصله زیادی دارد. شناخت و تقویت پتانسیل‌های موجود سبب ارتقاء دیگر ابعاد خلاقیت می‌گردد. علیرغم ضرورت این موضوع، تنها چند پژوهش در مقیاس خردتر و با جامعیت ابعاد و شاخص‌های بسیار کمتر صورت گرفته است و خلأ مطالعاتی در مقایسه با اهمیت این موضوع به چشم می‌آید. پژوهش حاضر سعی بر آن داشته با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، همچنین با بهره‌گیری از داده‌های ثانویه و تهیه پرسشنامه از کارشناسان ذی‌ربط ابتدا شاخص‌های شهر خلاق را استخراج و بومی‌سازی نموده و سپس میزان تأثیرگذاری آن‌ها مشخص گردد که پس از مطالعات صورت گرفته، ابعاد شهر خلاق در شش مؤلفه، سرمایه‌های انسانی - اجتماعی، گردشگری، اوقات فراغت و رفاهی، فرهنگی - هنری، کالبدی و اقتصادی و چهل‌وسه سنجه ذی‌ربط مورد پژوهش و رتبه‌بندی قرار گرفت و مشخص شد از میان شش مؤلفه انتخابی، میزان تأثیرگذاری مؤلفه فرهنگی - هنری در تحقق شهر خلاق بیشترین و کمترین میزان را مؤلفه کالبدی به خود اختصاص داده است. ضرابی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای به بررسی میزان تحقق‌پذیری شهر خلاق به مقایسه تطبیقی بین شاخص‌های توسعه پایدار شهری و معیارهای ایجاد شهر خلاق در شهرهای استان یزد پرداختند. هدف از این تحقیق، تحلیلی بر ارتباط بین شاخص‌های توسعه پایدار و معیارهای شهر خلاق در شهرهای استان در راستای میزان تحقق‌پذیری شهر خلاق پایدار است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و جامعه آماری ۲۴ شهر استان یزد و شاخص‌های تحقیق شامل ۳۵ شاخص توسعه پایدار و ۲۲ شاخص شهر خلاق است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل‌های رتبه - اندازه شهری، ضریب آنتروپی و مدل تاپ سیس استفاده شده است. همچنین برای ارتباط بین متغیرها، آزمون‌های آمار استنباطی مانند ضریب همبستگی، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر، به کار برده شده است. بررسی شاخص‌های توسعه پایدار در شهرهای استان یزد نشان می‌دهد در شاخص‌های تلفیقی، شهرهای یزد و میبد به‌عنوان شهرهای پایدار محسوب می‌شوند. همچنین نتایج تحلیل مسیر معیارهای شهر خلاق نیز بیان‌کننده این است که متغیرهای نوآوری با میزان ۰/۶۷۲ و آموزشی با میزان ۰/۵۳۷ بیشترین تأثیرات را به ترتیب در توسعه پایدار و شهرهای خلاق شهرهای استان یزد داشته‌اند. در نهایت شهر یزد با توجه به میزان بالای سرمایه‌های انسانی موجود، تعداد بالای متخصص، میزان بالای مراکز رشد و فناوری، قابلیت بالقوه‌ای در استفاده از انرژی‌های نو (خورشیدی، بادی) و حرکت به‌سوی تحقق شهر خلاق را دارد. اکبری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

مطلق (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای به بررسی ابعاد نظریه شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه شهری پایدار با تأکید بر تجارب جهانی پرداخت. این مقاله به شناسایی ابعاد مختلف شهر خلاق پرداخته و جایگاه آن را در عملیاتی نمودن توسعه شهری پایدار با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی مورد بررسی قرار می‌دهد. در نهایت با توجه به ارزیابی تجارب جهانی مواردی همچون دستیابی به عدالت اجتماعی، ایجاد تعادل در رشد اقتصادی مناطق، بهبود یکپارچگی مدیریتی، تلاش در راه ارتقاء تطابق بین برنامه‌ریزی‌های ملی-منطقه‌ای با خصوصیات و شرایط نهادهای مشارکت محلی و استعدادهای متفاوت ناحیه‌ای و ایجاد همبستگی و پیوند بین عملکرد شهرها و مناطق خلاق جهت متعادل‌سازی رابطه سه عامل فضا، جمعیت و فعالیت به‌عنوان دستاوردهای توسعه خلاق برای رسیدن به پایداری مطرح می‌گردد. خلاقیت ابزاری برای پیشینه کردن امکانات در هر شرایط و افزودن ارزش و معنا به نتیجه اقدام‌های انسانی در هر زمینه‌ای است؛ بنابراین مسئله اینجاست که چگونه می‌توان شهری داشت که هم با خلاقیت از امکانات بیشترین استفاده را برای نسل کنونی داشته باشد و هم حقوق نسل آینده را محترم بدارد. مسئله این است که چگونه می‌توان با شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر خلاق به توسعه پایدار شهر شیراز کمک کرد. از آنجاکه امروزه تنها اتکاء به منابع فیزیکی موجود نمی‌تواند توسعه اقتصادی را تضمین کند باید به فکر منابع نامحدودی چون خلاقیت باشیم از سوی دیگر توسعه یک مکان دیگر به توسعه اقتصادی به‌تنهایی اطلاق نمی‌شود. مکانی توسعه یافته است که در هر سه حوزه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه یافته و آنچه اهمیت زیادی پیدا کرده است یافتن راه‌هایی برای پایداری توسعه است. شهرها به‌عنوان محیط‌هایی که باید بستر مطلوب برای زندگی انسان‌ها باشند، در برآورده کردن نیازهای ساکنان خود و تأثیرگذاری مثبت در کیفیت زندگی آنان دچار مشکل هستند. توسعه پایدار عرصه نوینی است که هم‌زمان هم سیاست و فرهنگ را مورد توجه قرار می‌دهد و هم بر رونق اقتصادی تأکید می‌ورزد و نیز از محیط‌زیست و حقوق برابر انسان‌ها حمایت می‌کند و شهر خلاق با فعالیت‌های ابتکاری و خلاق به توسعه سریع شهرها کمک شایانی می‌کند. به دلیل همسو بودن شاخص‌های شهر خلاق و شاخص‌های توسعه پایدار هدف این تحقیق بررسی تأثیر شهر خلاق بر توسعه پایدار شهر شیراز است.

۲- مواد و روش‌ها

۲-۱- منطقه مورد مطالعه

شهرستان شیراز در ۵۲ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۳۷ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۵۴۰ متر است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس، ۱۳۷۵). این شهرستان ۶ بخش و ۲۱ دهستان دارد. بخش‌های آن عبارت‌اند از: مرکزی (شیراز)، سروستان، کوار، زرقان، ارژن و کربال است. شهرستان شیراز در مرکز استان فارس قرار داد و مساحت آن ۱۰۴۳۴ کیلومترمربع (۸/۵۴ درصد از کل مساحت استان) بوده که ۶۰/۴ درصد را مناطق کوهستانی و تپه‌ماهوری و ۳۹/۶ درصد از منطقه را دشت و مناطق پست تشکیل می‌دهد. کوه‌های این شهرستان با پیروی از جهت عمومی سلسله جبال زاگرس از شمال به‌طرف جنوب شرقی کشیده شده است. در این شهرستان، دشت‌های پراکنده، مطابق با جهت عمومی ارتفاعات یادشده نیز وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها را دشت شیراز، دشت کوار، دشت سروستان و سیاه دارنگون تشکیل می‌دهند. شهر شیراز در بخش مرکزی شهرستان شیراز در حدود ۱/۷۱ درصد مساحت شهرستان شیراز و حدود ۰/۱۵ درصد از کل مساحت استان را شامل می‌شود. این شهر در ارتفاع ۱۴۸۴ متری از سطح دریا و در منطقه کوهستانی زاگرس واقع شده و آب‌وهوای معتدلی دارد. شهر شیراز از سمت غرب به کوه دراک و از سمت شمال به کوه‌های بمو، سبزویشان، چهل‌مقام و بابا کوهی (از رشته‌کوه‌های زاگرس) محدود شده است. یک رود فصلی از وسط شهر عبور می‌کند که به رودخانه خشک معروف است و تنها در فصل زمستان و بهار آب دارد. این رود به دریاچه مهارلو واقع در جنوب شرقی شیراز می‌ریزد. شهر شیراز به ۱۱ منطقه شهرداری تقسیم شده و مساحتی بالغ بر ۲۱۷ کیلومترمربع دارد (سالنامه آماری شهر شیراز، ۱۳۹۷). طبق سرشماری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوزمجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

سال ۱۳۹۵، جمعیت شهر شیراز ۱۵۶۵۵۷۲ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران). شکل (۱) موقعیت شهر شیراز و استان فارس را نمایش می‌دهد.

شکل (۱) موقعیت شهر شیراز و استان فارس

متوسط درجه حرارت سالانه شهر شیراز $۱۷/۳$ درجه سانتی‌گراد می‌باشد و حداکثر درجه حرارت به $۴۳/۲$ درجه سانتی‌گراد در فصول گرم و حداقل درجه حرارت $۱۴-$ درجه سانتی‌گراد و در فصول سرد تنزل می‌یابد (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس، ۱۳۷۵). این شهر تحت تأثیر بادهای شمال غربی، جنوبی و محلی قرار دارد: بادهای شمالی که از سیبری به ایران می‌وزند سرد و خشک هستند. بادهای غربی که از اقیانوس اطلس و دریای مدیترانه به سوی ارتفاعات زاگرس می‌وزند باران‌آور هستند و همچنین توده هوای جنوبی که از عربستان به سمت فارس و شیراز می‌وزند گرم و خشک هستند (شاطریان، ۱۳۸۸). پیش‌بینی کوجه‌ها و خیابان‌ها در جهت باد مطلوب از طرفی باعث می‌شود که باد خنک به قلب شهر کشیده شود، از طرفی دیگر در تخلیه آلودگی‌های شهری نیز می‌تواند مؤثر باشد. میزان رطوبت نسبی در شهر شیراز به دلیل دوری از دریا در سطح متوسط قرار دارد. حاکمیت ماه‌های خشک در نیمه تابستانی سال و نبود و یا کمبود بارش در طی این ماه‌ها موجب کاهش شدید رطوبت نسبی می‌گردد، به‌گونه‌ای که حداقل رطوبت در گرم‌ترین ماه‌های سال یعنی خرداد، تیر و مرداد ۱۰ درصد و حداکثر آن ۳۳ درصد می‌باشد و حداکثر میزان رطوبت نسبی در ماه‌های زمستانی، آذر و دی به ۸۱ درصد می‌رسد. در شمال غربی شهر شیراز باغ‌هایی تحت عنوان قصرالدشت وجود دارد که موجب تلطیف هوای این مناطق می‌گردد. در شهر شیراز میزان بارندگی منظم نیست و در سال‌های مختلف تغییر می‌کند و به‌صورت دوره‌ای می‌باشد. به‌طوری‌که چندین سال پی‌پای دارای بارندگی فراوان و در مقابل چندین سال کم باران و خشک‌سالی است. در راستای تطبیق معماری با اقلیم و در جهت حفاظت از ساختمان‌های خشتی، آجر نقش عایق رطوبتی و حفاظت خشت‌ها از باران تند شهر شیراز را به عهده دارد.

پژوهش حاضر بر مبنای روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، در گروه پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد و چارچوب مفهومی خود را از قوانین، نظریه‌ها و نتایج پژوهش‌های بنیادی گرفته است و برای پاسخگویی به نیاز جامعه و در جهت دستیابی به اصول و قواعدی متناسب با موقعیت مکانی و عملی پژوهش، می‌باشد. برای گردآوری اطلاعات موردنیاز از دو روش گردآوری استفاده گردیده است:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی: در این روش اطلاعات موردنیاز با استفاده از کتب، منابع کتابخانه‌ای، آمارنامه‌ها، سازمان میراث فرهنگی، اداره اصناف و... جمع‌آوری گردیده است. جمع‌آوری اطلاعات از روش مطالعات میدانی: مطالعات میدانی صورت گرفته در این پژوهش از نوع پرسشنامه می‌باشد. روش تحلیل در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جهت یکسان بودن مقیاس سنج‌ها، داده‌های به دست آمده ابتدا نرمال شده و پس از آن از طریق آمارهای توصیفی همچون درصد، میانگین و نمودار موردسنجش قرار گرفته است. جهت بررسی میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌ها و سنج‌های مختلف از متخصصین استفاده گردید. پرسشنامه مذکور برای ۲۰ نمونه از متخصصین و کارشناسان شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری، طراحی و جهت اطمینان از روایی از متخصصین و کارشناسان مربوط و جهت پایایی از آزمون آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۶ برآورد شده است. در ادامه ۱۸۰ پرسشنامه بین جامعه آماری (ساکنین شهر شیراز) توزیع و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۳- نتایج

ویژگی اول شهر خلاق را می‌توان تحمل پذیرش تنوع دانست؛ به طوری که آن‌ها محیط‌های بازی هستند که توانایی پذیرش گروه‌های مختلف انسانی با فرهنگ‌های مختلف را دارا هستند. حضور جمعیتی متنوع با عقاید و ایده‌های متفاوت فرصتی ویژه برای بروز خلاقیت، نوآوری و ابتکار در زمینه‌های مختلف است. با توجه به این که نیاز و سلايق گروه‌های مختلف اجتماعی متفاوت و گوناگون است یک شهر برای جذب افراد خلاق باید بتواند شرایط اقتصادی، محیطی و فرهنگی متنوعی را نیز فراهم نماید. به طوری که انتخاب‌های متنوعی برای افراد جهت زندگی، فعالیت و تفریح وجود داشته باشد. ویژگی دوم، فراهم نمودن یک بستر مناسب جهت بروز ایده‌های ساکنان و تبادل این ایده‌ها و در نهایت استفاده از آن‌ها جهت حل مشکلات و مسائل و نیز توسعه اقتصادی، اجتماعی و شهری است. برای این کار ایجاد محیطی برای گفت‌وگو و مشارکت مردم، ایجاد جامعه‌ای شبکه‌ای برای استمرار بخشیدن به روند تولید ایده‌ها، ایجاد امکاناتی زیرساختی جهت تبدیل ایده به محصول کالا یا خدمات و نیز بازاریابی کالا و خدمات تولیدشده از ضروریات است. ویژگی سوم، دسترسی شهر خلاق به استعدادها و منابع انسانی و فکری است. از این اصطلاح تحت عنوان طبقه خلاق یاد می‌شود. طبقه خلاق موتورهای حرکت شهر خلاقند که شامل افراد شناخته‌شده و سرشناس مثل هنرمندان، نویسندگان، محققان، استادان دانشگاه تا افراد کم‌تر شناخته‌شده می‌باشد. ویژگی چهارم، دسترسی این شهرها به فناوری‌های سطح بالا و داشتن اقتصادی خلاق و استخدام افراد در این نوع صنایع است. ویژگی پنجم این شهرها را می‌توان قدرت و توان ویژه این شهرها در مواجهه با بحران‌هایی چون فقر، بی‌خانمانی، بافت‌های فرسوده و... دانست. یک شهر خلاق باید به گونه‌ای خلاق این مسائل را حل کند. در حل این مسائل نیز استفاده از نوآوری‌ها و ابتکارات افراد چه افراد خلاق و چه شهروندان عادی مورد توجه است. ویژگی ششم، وجود حکمروایی مطلوب در این شهرهاست به طوری که می‌توان سه عنصر، دولت محلی، نهادهای مردمی و بخش خصوصی را در کنار هم و در تعامل باهم دید. همان جایگاه ویژه فرهنگ در ابعاد مختلف شهر و نیز سیاست‌ها و برنامه‌های شهری و استفاده مؤثر از تمام منابع فرهنگی حتی آن‌هایی که ممکن است بی‌اهمیت جلوه داده شوند و مورد غفلت واقع گردند مثل: موسیقی محلی، غذا، لباس نمایش‌ها و بازی‌های بومی و... به علت نقش محوری فرهنگ و به ویژه فرهنگ و هنر بومی و محلی در رویکرد شهر خلاق، می‌توان شهر خلاق را به عنوان راهبردی که به حفظ تنوع فرهنگی و جلوگیری از جایگزینی یک فرهنگ واحد به جای فرهنگ‌های متنوع دارد، حائز اهمیت ویژه‌ای بدانیم. از همین رو است که یونسکو تلاش خاصی در معرفی شهرهای خلاق و گسترش ادبیاتی آن در جهان دارد؛ بنابراین ابعاد و شاخص‌های شهر خلاق در جدول (۱) خلاصه شده است. ابعاد شهر خلاق در سه دسته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم‌بندی شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

جدول (۱): ابعاد، شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر خلاق

ابعاد	شاخص‌ها	مؤلفه
اقتصادی	فناوری	وجود صنایع پیش رفته در شهر شیراز باعث جذابیت آن برای جذب طبقه خلاق شده است. فناوری‌های ارتباطی در شهر شیراز به اندازه کافی توسعه یافته‌اند.
	استعداد	افراد خلاق به راحتی می‌توانند در شهر شیراز شغل خود را پیدا کنند. افراد که مشغول کار هستند استعداد و خلاقیت کافی را دارند.
اجتماعی	طبقه خلاق	شهر شیراز مکان مناسبی برای زندگی و کار کارکنان تحصیل کرده و خلاق است. زندگی افراد خلاق در شهر شیراز از روی رغبت کامل است.
	تنوع	در شهر شیراز افراد با قومیت متفاوت در یک گروه راحت تر می‌توانند به هدف خود برسند. وجود گروه‌ها و افراد با قومیت، زبان‌ها و افکار مختلف در شهر شیراز امری پذیرفته شده و مطلوب است.
فرهنگی	دانشگاه‌ها	سطح بالای کیفیت دانشگاه‌های شهر شیراز باعث تشویق طبقه خلاق به زندگی در شهر شیراز شده است. پیوند دانشگاه با صنعت در شیراز نسبت به شهرهای دیگر بیشتر است.
	هنرمندان	شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان زیادی در شیراز می‌شناسیم. شهر شیراز مکان مناسبی برای شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان است.

بر اساس نظر مای و دیگران (۱۹۹۶) آینده‌نگری (برابری بین نسلی بدون حذف آن برای نسل بعد)، عدالت اجتماعی (عدالت درون نسلی یا مراقبت از نیازمندان و فقرای امروز)، مشارکت عمومی (افراد باید فرصتی برای مشارکت در تصمیم‌گیری‌هایی که بر آن‌ها و در روند توسعه پایدار تأثیر می‌گذارد، داشته باشند)، محیط (حفظ و حمایت محیطی) اصول بنیادی توسعه پایدار به شمار می‌آیند. پیتروال بنیادهای توسعه شهری پایدار را در کنفرانس بین‌المللی برلین (۲۰۰۰) در هفت عنوان ذکر می‌نماید. ۱- اقتصاد شهری پایدار: کار و درآمد مناسب؛ ۲- جامعه شهری پایدار: همبستگی و یکپارچگی اجتماعی؛ ۳- سرپناه شهری پایدار: خانه‌سازی شایسته در استطاعت همه؛ ۴- محیط‌زیست شهری پایدار: اکوسیستم‌های باثبات؛ ۵- دسترسی شهری پایدار: تحرک همراه حفاظت منابع؛ ۶- زندگی شهری پایدار: ایجاد شهر زیست‌پذیر؛ ۷- مردم‌سالاری شهری پایدار: قدرتمند سازی شهروندان (صرافی، ۱۳۸۰: ۱۵) هدف از پایداری این است که هر شهروندی، در حال حاضر یا آینده کیفیت مقبولی از زندگی داشته باشد؛ بنابراین در جدول (۲) ابعاد، شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر پایدار ارائه شده است.

جدول (۲): ابعاد، شاخص‌ها و مؤلفه‌های توسعه پایدار شهری

ابعاد	شاخص‌ها	مؤلفه‌ها
اقتصادی	سرمایه‌گذاری و قابلیت توسعه	شرکت‌های خصوصی زیادی را می‌شناسم که در شهر شیراز فعالیت می‌کنند امکان سرمایه‌گذاری روی ایده‌های جدید و خلاق در شهر شیراز وجود دارد.
	جایگزینی منابع تجدید ناپذیر با منابع تجدید پذیر	اگر امکان استفاده از انرژی خورشید یا بنزین را داشته باشیم انرژی خورشید را ترجیح می‌دهم. در سازمانی که در آن مشغول به کار هستم به استفاده از انرژی تجدید پذیر اهمیت داده می‌شود.

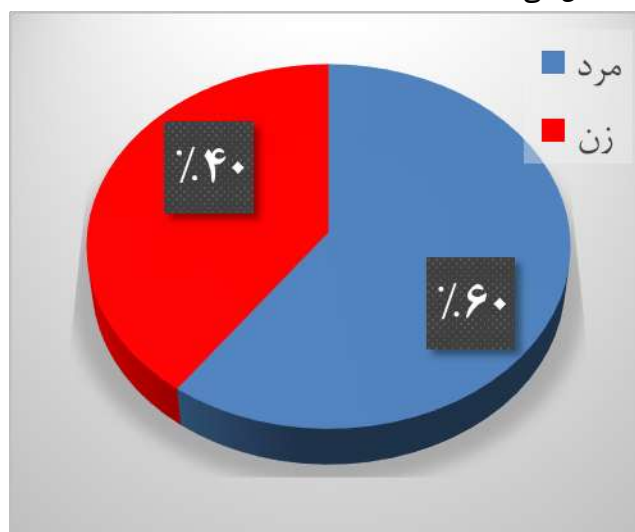
ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

اشتغال	شیراز شهری با درآمد بالا و مکان مناسبی برای زندگی است. در شیراز فرصت‌های شغلی برابر برای افراد واجد شرایط وجود دارد.
نظام فعالیت	از شغل خود رضایت کامل دارم تمامی فعالیت‌های موردنیاز من در شهر شیراز وجود دارد.
توازن در ترکیب اجتماعی	به نظر من افراد از هر قومیتی قابل اعتمادند. مهاجران از اقوام و زبان‌های مختلفی در شیراز به راحتی زندگی می‌کنند.
امنیت و ایمنی	میزان بزهکاری در شهر کم می‌باشد. در شهر فضاهای تاریک و بی دفاع کم است.
عدالت درون نسلی و بین نسلی	صرفه‌جویی در انرژی تجدید پذیر صورت می‌گیرد. میزان سروصدا و آلودگی هوا در شهر کم می‌باشد.
آلودگی هوا، صوتی و بصری	فضای بصری و ظاهر ساختمان‌ها و دیوارها مناسب می‌باشند. سیستم جمع‌آوری زباله و نظافت در شهر مناسب است.
نظافت و پسماند	تراکم جمعیتی و ساختمان‌ها در شهر مناسب است. سراغه فضای سبز در شهر کافی و مناسب است.
تراکم و ظرفیت قابل تحمل شهر	فضای سبز

پس از استخراج مؤلفه‌های مربوط به تحقیق و تکمیل ۱۸۰ پرسشنامه توزیع شده بین نمونه‌های تحقیق، نتایج یافته‌های حاصل از پاسخگویی افراد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در ابتدا سؤالات توصیفی مربوط به پاسخ‌دهندگان ارائه شده است. جنسیت مربوط به پاسخگویان در شکل (۲) آورده شده است. از بین پاسخگویان تعداد ۱۰۸ مرد و ۷۲ زن می‌باشند که ۶۰ درصد را مرد و ۴۰ درصد زن را تشکیل می‌دهد.

شکل (۲): جنسیت پاسخ‌دهندگان

تحصیلات پاسخ‌دهندگان در ۵ گروه تقسیم شده‌اند. گروه‌ها شامل سیکل و کمتر، دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری می‌باشند. درصد فراوانی هر یک از گروه‌های سیکل و کمتر، دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری به ترتیب برابر به ۱۳/۹، ۲۲/۲، ۴۴/۴، ۱۲/۸ و ۶/۷ درصد می‌باشد. در جدول (۳) پاسخگویان طبق مدرک تحصیلی ارائه شده است.

جدول (۳): پاسخگویان طبق مدرک تحصیلی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوزمجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

تحصیلات	فراوانی (نفر)	درصد فراوانی	درصد تجمعی
سیکل و کمتر	۲۵	۱۳/۹	۱۳/۹
دیپلم	۴۰	۲۲/۲	۳۶/۱
کارشناسی	۸۰	۴۴/۴	۸۰/۶
کارشناسی ارشد	۲۳	۱۲/۸	۹۳/۳
دکتری	۱۲	۶/۷	۱۰۰
مجموع	۱۸۰	۱۰۰	-

موضوع آمار توصیفی^۱ تنظیم و طبقه‌بندی داده‌ها، نمایش ترسیمی و محاسبه مقادیری از قبیل نما، میانگین، میانه و ... می‌باشد که حاکی از مشخصات یکایک اعضای جامعه مورد بحث است. در آمار توصیفی اطلاعات حاصل از یک گروه، همان گروه را توصیف می‌کند. در جدول (۴) آماره‌های توصیفی مربوط به هر یک از ابعاد و شاخص‌های تحقیق آورده شده است. بیشترین و کمترین میانگین مربوط به شهر خلاق در بعد اجتماعی (شاخص تنوع) و بعد اقتصادی (شاخص فناوری) است. بیشترین و کمترین میانگین مربوط به شهر پایدار نیز در بعد اجتماعی و شاخص توازن در ترکیب اجتماعی و شاخص عدالت درون نسلی و بین نسلی است.

در جدول (۴): آماره‌های توصیفی ابعاد و شاخص‌های شهر خلاق و توسعه پایدار در شهر شیراز

تعریف	ابعاد	شاخص‌ها	میانگین	انحراف از معیار	چولگی
شهر خلاق	اقتصادی	فناوری	۲/۲۶	۰/۶۷	۱/۶۲
		استعداد	۲/۴۳	۰/۵۷	۰/۶۴
	اجتماعی	طبقه خلاق	۲/۳۹	۰/۶۸	۰/۳۵
		تنوع	۳/۱۳	۰/۶۴	۰/۱۸
توسعه پایدار	فرهنگی	دانشگاه‌ها	۲/۴۳	۰/۵۷	۰/۶۴
		هنرمندان	۳/۰۲	۰/۹۰	۰/۱۰
	اقتصادی	سرمایه‌گذاری و قابلیت توسعه	۲/۷۰	۰/۷۰	۰/۸۹
		جایگزینی منابع تجدید ناپذیر با منابع تجدید پذیر	۲/۶۶	۰/۶۷	۰/۴۴
توسعه پایدار	اجتماعی	اشتغال	۲/۳۰	۰/۷۴	۰/۳۶
		نظام فعالیت	۲/۳۵	۰/۷۸	۰/۵۸
	اجتماعی	توازن در ترکیب اجتماعی	۳/۱۳	۰/۶۰	۰/۱۵
		امنیت و ایمنی	۲/۴۹	۰/۶۸	۰/۷۵
زیست‌محیطی	توازن درون نسلی و بین نسلی	عدالت درون نسلی و بین نسلی	۲/۲۴	۱/۰۰	۱/۰۱
		آلودگی هوا، صوتی و بصری	۲/۳۳	۰/۸۳	۰/۵۴
	زیست‌محیطی	نظافت و پسماند	۲/۶۸	۰/۹۱	۰/۴۹
		تراکم و ظرفیت قابل تحمل شهر	۲/۴۴	۰/۹۱	۱/۲۲

1- Descriptive statistics

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

۰/۸۱	۱/۱۰	۲/۳۹	فضای سبز
------	------	------	----------

در داده‌های کمی، برای آزمودن این فرضیه که آیا میانگین یک نمونه با میانگین جامعه (دارای توزیع نرمال باشد) یکسان است، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده می‌شود. از این آزمون در مواقعی استفاده می‌کنیم که می‌خواهیم بدانیم آیا میانگین برآورد شده با میانگین جامعه همخوانی دارد یا خیر؟ در این مطالعه میانگین مربوط به هر یک از شاخص‌ها با میانگین مفروض (۲/۵) مورد مقایسه قرار گرفت. نتایج مربوط به آزمون T تک نمونه مربوط به شاخص‌های شهر خلاق و پایدار در جدول (۵) آورده شده است. نتایج نشان داد که پاسخ‌دهندگان دیدگاه مثبتی نسبت به شاخص‌های فناوری و طبقه خلاق ندارند و در مقابل نسبت به شاخص تنوع و هنرمندان به نسبت دیدگاه مثبت‌تری دارند؛ یعنی وجود صنایع پیشرفته در شهر شیراز و فناوری‌های ارتباطی را ناکافی تلقی کردند و دیدگاه پاسخ‌دهندگان نشان داد که افراد با قومیت متفاوت در یک گروه راحت‌تر می‌توانند به هدف خود برسند و وجود گروه‌ها و افراد با قومیت، زبان‌ها و افکار مختلف در شهر شیراز امری پذیرفته‌شده و مطلوب است. همچنین شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان زیادی در شیراز می‌شناسند و شهر شیراز را مکان مناسبی برای شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان می‌دانند. دیدگاه افراد پاسخ‌دهنده در مورد شاخص‌های توسعه پایدار نیز نشان داد، اگر امکان استفاده از انرژی خورشید یا بنزین را داشته باشند، انرژی خورشید را ترجیح می‌دهند اما در زمانی که در آن مشغول به کار هستند به استفاده از انرژی تجدید پذیر اهمیت داده نمی‌شود. میزان سروصدا و آلودگی هوا در شهر، نگران‌کننده اما فضای بصری و ظاهر ساختمان‌ها و دیوارها و سیستم جمع‌آوری زباله را قابل قبول عنوان کرده‌اند. شیراز را شهری با درآمد بالا نمی‌دانند و فرصت‌های شغلی برابر برای افراد واجد شرایط وجود ندارد.

جدول (۵): آزمون T تک نمونه مربوط به شاخص‌های شهر خلاق و پایدار

تعریف	ابعاد	شاخص‌ها	آماره T	معنی‌داری	متوسط اختلاف	حد پایین	حد بالا
شهر خلاق	اقتصادی	فناوری	-۴/۸۲	۰/۰۰	-۰/۲۴	-۰/۳۴	-۰/۱۴
		استعداد	-۱/۷۶	۰/۰۸	-۰/۰۸	-۰/۱۶	۰/۰۱
	اجتماعی	طبقه خلاق	-۲/۱۳	۰/۰۴	-۰/۱۱	-۰/۲۱	-۰/۰۱
		تنوع	۱۳/۱۸	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۵۳	۰/۷۲
		دانشگاه‌ها	-۱/۷۶	۰/۰۸	-۰/۰۸	-۰/۱۶	۰/۰۱
فرهنگی	هنرمندان	۷/۷۳	۰/۰۰	۰/۵۲	۰/۳۹	۰/۶۵	
	سرمایه‌گذاری و قابلیت توسعه	۳/۸۷	۰/۰۰	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۳۱	
توسعه پایدار	اقتصادی	جایگزینی منابع تجدید ناپذیر با منابع تجدید پذیر	۳/۲۸	۰/۰۰	۰/۱۶	۰/۰۷	۰/۲۶
		اشتغال	-۳/۶۸	۰/۰۰	-۰/۲۰	-۰/۳۱	-۰/۰۹
	اجتماعی	نظام فعالیت	-۲/۵۳	۰/۰۱	-۰/۱۵	-۰/۲۶	-۰/۰۳
توازن در ترکیب اجتماعی		۱۳/۹۷	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۵۴	۰/۷۲	
امنیت و ایمنی		-۰/۱۱	۰/۹۱	-۰/۰۱	-۰/۱۱	۰/۰۹	
عدالت درون نسلی و بین نسلی		-۳/۴۳	۰/۰۰	-۰/۲۶	-۰/۴۰	-۰/۱۱	
زیست‌محیطی	نظافت و پسماند	آلودگی هوا، صوتی و بصری	-۲/۸۰	۰/۰۱	-۰/۱۷	-۰/۲۹	-۰/۰۵
		نظافت و پسماند	۲/۷۲	۰/۰۱	۰/۱۸	۰/۰۵	۰/۳۲

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

تعریف	ابعاد	شاخص‌ها	آماره T	معنی داری	متوسط اختلاف	حد پایین	حد بالا
		تراکم و ظرفیت قابل تحمل شهر	-۰/۹۰	۰/۳۷	-۰/۰۶	-۰/۲۰	۰/۰۷
		فضای سبز	-۱/۳۶	۰/۱۸	-۰/۱۱	-۰/۲۷	۰/۰۵

در تحلیل‌های چند متغیره آماری، شیوه‌های مختلف محاسباتی برای اندازه‌گیری وابستگی یا ارتباط بین دو متغیر تصادفی وجود دارد. منظور از همبستگی بین دو متغیر، قابلیت پیش‌بینی مقدار یکی بر حسب دیگری است. در این مطالعه نیز از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون بین ۱- و ۱ تغییر می‌کند. همبستگی ۱ بیانگر رابطه مستقیم کامل بین دو متغیر است، رابطه مستقیم یا مثبت به این معناست که اگر یکی از متغیرها افزایش یا کاهش یابد، دیگری نیز افزایش یا کاهش می‌یابد. در جدول (۶) ضریب همبستگی پیرسون برای ابعاد تحقیق استخراج شده است نتایج نشان داد، توسعه پایدار با هر سه بعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر خلاق ارتباط مستقیم و قوی دارد.

جدول (۶): ضریب همبستگی پیرسون ابعاد شهر خلاق و توسعه پایدار

ابعاد	اقتصادی	اجتماعی	فرهنگی	شهر پایدار
اقتصادی	۱	-	-	-
اجتماعی	-۰/۰۴	۱	-	-
فرهنگی	۰/۶۸**	۰/۰۹	۱	-
توسعه پایدار	۰/۲۱**	۰/۲۹**	۰/۲۴**	۱

** یعنی در سطح اطمینان ۹۹ درصد دارای همبستگی معنی داری است.

۴- نتیجه‌گیری

ایده شهر خلاق مبحثی جدید و مورد توجه در حوزه مطالعات و برنامه‌ریزی شهری و به‌ویژه مدیریت شهری بوده و بر بهتر شدن محیط زندگی و ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان تأکید دارد. ایده شهر خلاق بر این باور است که باید بر عنصر مکان، خارج از صنعت و به‌عنوان محیطی که کیفیت زندگی انسان را بالا می‌برد، تأکید کرد. توسعه پایدار به مفهوم حرکت بر محور انسان- محیط است و توسعه امکانات اقتصادی با توجه به ملاحظات محیطی و عدالت اجتماعی را مورد توجه قرار می‌دهد، توسعه پایدار پس از مشکلات ایجاد شده از توسعه صرفاً اقتصادی پیش از دهه ۱۹۳۰ مطرح گردید. جایی که توسعه بی‌رویه باعث اختلافات طبقاتی و مشکلات زیست‌محیطی عدیده‌ای شده و مسیر توسعه به ابعاد محیطی و اجتماعی کمتر از اقتصادی بها داده بود. شهرها پس از انقلاب صنعتی، رشد و توسعه شتاب‌زده‌ای یافتند و این رشد و توسعه که تاکنون نیز ادامه داشته است، آثار زیان باری را بر محیط‌زیست و روح و جسم انسان ساکن آن وارد ساخته است. این آثار، انسان را به فکر ارائه راه‌حل و چاره واداشت که از این رهگذار مباحث و الگو و راهبرد توسعه پایدار مطرح و تبلور یافت؛ اما به‌طور عمده به علت تمرکز پیوسته رو به رشد جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی در مراکز شهری، به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، این امر اهمیت و توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. کلان‌شهری نظیر شیراز، در دهه‌های اخیر با مشکلات و مسائل عدیده‌ای همچون افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی، کاهش توان اکولوژیکی، افزایش بار وارده بر محیط‌زیست و از همه مهم‌تر ناتوانی مدیریت شهری در تأمین و اداره امور شهر مواجه شده است که همگی مؤید ناپایدارتر شدن فضای بوم‌شناختی کلان‌شهر شیراز است. با توجه به ویژگی فضایی/ ارگانیک و سیستماتیک شهرها با محیط طبیعی، پیامدهای این ناپایداری از یک‌سوی موجب کاهش توان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

اکولوژیکی منطقه کلان‌شهری و از سوی دیگر ناپایداری منطقه پشتیبانش می‌گردد (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۱۳۸۸). ایده شهر خلاق مبحثی جدید و مورد توجه در حوزه مطالعات شهری و به‌ویژه توسعه شهری بوده و برای بهتر شدن محیط زندگی و ارتقاء کیفیت زندگی به‌واسطه تفکرات نو شهروندان تأکید دارد. ایجاد شهرهای خلاق باعث رونق و شکوفایی حیات شهری می‌گردد که این خود سطح مناسبات یک شهر را در پیوند با سایر شهرها در مقیاس ملی و فراملی گسترش می‌دهد. شهرهای خلاق نقش اساسی در رشد و توسعه هر شهری خواهند داشت و وجود زیرساخت‌های فرهنگی و اقتصادی، رهبری خلاقانه و نقش افراد خلاق و نوآور از جمله امکانات زیرساختی جهت رونق و توسعه پایدار شهری می‌باشد (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۳). در این پژوهش به بررسی ویژگی‌های شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه پایدار شهری شهر شیراز پرداخته شده است. پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف، کاربردی می‌باشد. ابتدا شاخص‌ها و مؤلفه‌های شهر خلاق و توسعه پایدار شهری استخراج شده است و در ادامه تعداد ۱۸۰ پرسشنامه بین جامعه آماری (ساکنین شهر شیراز) توزیع و با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که پاسخ‌دهندگان دیدگاه مثبتی نسبت به شاخص‌های فناوری و طبقه خلاق ندارند و در مقابل نسبت به شاخص تنوع و هنرمندان به نسبت دیدگاه مثبت‌تری دارند؛ یعنی وجود صنایع پیشرفته در شهر شیراز و فناوری‌های ارتباطی را ناکافی تلقی کردند و دیدگاه پاسخ‌دهندگان نشان داد که افراد با قومیت متفاوت در یک گروه راحت‌تر می‌توانند به هدف خود برسند و وجود گروه‌ها و افراد با قومیت، زبان‌ها و افکار مختلف در شهر شیراز امری پذیرفته‌شده و مطلوب است. همچنین شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان زیادی در شیراز می‌شناسند و شهر شیراز را مکان مناسبی برای شاعران، نویسندگان و موسیقی‌دانان می‌دانند. دیدگاه افراد پاسخ‌دهنده در مورد شاخص‌های توسعه پایدار نیز نشان داد، اگر امکان استفاده از انرژی خورشید یا بنزین را داشته باشند، انرژی خورشید را ترجیح می‌دهند اما در زمانی که در آن مشغول به کار هستند به استفاده از انرژی تجدیدپذیر اهمیت داده نمی‌شود. میزان سروصدا و آلودگی هوا در شهر نگران‌کننده اما فضای بصری و ظاهر ساختمان‌ها و دیوارها و سیستم جمع‌آوری زباله را قابل قبول عنوان کرده‌اند. شیراز را شهری با درآمد بالا نمی‌دانند و فرصت‌های شغلی برابر برای افراد واجد شرایط وجود ندارد. نتایج مربوط به ضریب همبستگی پیرسون نیز نشان داد، توسعه پایدار با هر سه بعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر خلاق ارتباط مستقیم و قوی در سطح اطمینان ۹۹ درصد دارد. شیراز شهری پویا، زنده و مردم‌محور است و دارای تنوع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین شهرت تاریخی و علمی و از مهم‌ترین شهرهای ایران به حساب می‌آید بنابراین پتانسیل حرکت به سوی شهر خلاق در تمامی ابعاد را دارد ولی همچنان با شهر خلاق ایده‌آل فاصله زیادی دارد. امروزه سعی بر آن است که از نگاه کالبدی به شهر به سمت نگاه خلاقانه و اجتماعی تغییر جهت داده شود و از طرفی خلاقیت، به‌عنوان موتور محرک توسعه پایدار شهری به همراه مشارکت اجتماعی و چالاکي در نظر گرفته شود، لذا ارائه راهکارها و مدیریت یکپارچه شهری و همچنین سیاست‌هایی جهت ایجاد و تقویت فضاهای شهری برای طبقه خلاق می‌تواند شیراز را به سمت شهر خلاق سوق دهد تا مکانی برای رشد و نمو خلاقیت‌ها باشد و همه پتانسیل‌های خلاق خود را جامه عمل ببوشاند و پرچم‌دار فعالیت‌های فرهنگی و توسعه‌ای باشد.

مراجع

- اکبری مطلق، مصطفی (۱۳۹۲)، بررسی ابعاد نظریه شهر خلاق و تأثیر آن بر توسعه شهری پایدار با تأکید بر تجارب جهانی، همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری، بوکان، شرکت سازه کویر.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۷۵)، آمارنامه استان فارس، سالنامه آماری کشور.
- سالنامه آماری شهر شیراز (۱۳۹۷).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۴/۱۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

- سعیدی، هادی (۱۳۸۹)، شهر خلاق مجله شهرداری‌ها، شماره ۱۰۰.
- شاطریان، رضا (۱۳۸۸)، اقلیم و معماری، تهران، انتشارات سیمای دانش.
- شکویی، حسین و موسی کاظمی محمدی، سید مهدی (۱۳۸۷)، مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: قم)، اولین همایش مدیریت توسعه پایدار در نواحی شهری، دانشگاه تبریز.
- شیخ اعظمی، علی و نجم، فاطمه (۱۳۹۸)، مقدمه‌ای بر شهرهای خلاق و کیفیت زندگی شهری، اولین کنفرانس بین المللی و دومین کنفرانس بین المللی به سوی شهرسازی، معماری، عمران و هنر دانش بنیان، تهران، دانشکده عمران، معماری و هنر دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- شیخ الاسلامی، علیرضا؛ کریمی، برباز؛ اقبالی، رضا (۱۳۸۸)، ارزیابی توسعه پایدار شهری کلان شهر شیراز، فصلنامه جغرافیایی چشم انداز زاگرس، دوره اول شماره ۲.
- صرافی، مظفر (۱۳۷۵)، توسعه پایدار و مسئولیت برنامه ریزان شهری، شماره ۳۵.
- ضرابی، اصغر؛ موسوی، میرنجم؛ باقری کشکولی، علی (۱۳۹۳)، بررسی میزان تحقق پذیری شهر خلاق مقایسه تطبیقی بین شاخص‌های توسعه پایدار شهری و معیارهای ایجاد شهر خلاق، نمونه مورد مطالعه: شهرهای استان یزد، دوفصلنامه جغرافیا و توسعه فضای شهری، دوره اول، شماره ۱
- کلانتری، بهرنگ و همکاران (۱۳۹۱)، فضای جمعی و شهر خلاق، مجله منظر شماره ۱۹.
- نورایی، همایون و موذن اصفهانی، آرزو (۱۳۹۶)، بومی سازی و اولویت بندی شاخص‌های شهرخلاق در مناطق ۱۵ گانه شهر اصفهان، هفتمین کنفرانس بین المللی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان، موسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو- دانشگاه صنعتی دورتمند آلمان- اداره کل راه و شهرسازی استان اصفهان- شهرداری اصفهان و شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران.
- یوسفی، رشید؛ پیله ور، علی اصغر؛ احمدی، محمد؛ هاشمی، اصغر (۱۳۹۳)، شهر خلاق الگویی برای توسعه پایدار شهری، چهارمین کنفرانس بین المللی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان، موسسه آموزش عالی دانش پژوهان.
- Coletta, C.(2008) Fostering the Creative City.CEOS for cities. August 2008p4.
- Florida, Richard (2005): "Cities and creative class. Routlodge. UAS.
- Girard, Luigi Fusco; Baycan, Tüzin; Peter, Nijkamp (2011): "Sustainable City and Creativity Promoting Creative Urban Initiatives"; Ashgate Publishing Limited; England.